

presència

Número 1902. Del 8 al 14 d'agost del 2008. Any XLIII. 0,50 €

Costa Brava centenària

1908-2008. Cent anys després que el polític i escriptor Ferran Agulló la bategés, la Costa Brava busca un nou model que deixi enrere el turisme de masses recuperant el valor paisatgístic que va enamorar els primers visitants. / 2 a 9

Un grup de banyistes enfilats en una barca a la platja de Llafranc, en una imatge d'entre 1941 i 1945. A sota, una postal de Cadaqués de 1966.
RAMON XIFRA RIERA, FONDS INGLÉS IAS XIFRA, INSPAI, CENTRE DE LA IMATGE DE LA DIPUTACIÓ DE GIRONA / J. UBACH PUIG.

Cent anys de

IRENE CASELLAS

● El bateig de la Costa Brava té com a data oficial el 12 de setembre de 1908, quan Ferran Agulló (Sant Feliu de Guíxols, 1863-Santa Coloma de Farners, 1933) va publicar a *La Veu de Catalunya* el seu famós article (reproduït parcialment a la pàgina següent) en què emfatitzava la bellesa del litoral gironí. El polític i escriptor contestava un altre articulista que el dia abans havia fet una comparació entre la costa mallorquina i la gironina. Agulló li deia que la primera era més «dura, fantàstica i grandiosa» mentre que la segona «ho tenia tot».

Abans de l'ocurrència d'Agulló no hi havia cap nom genèric per designar aquesta part del país; com a molt, des de Barcelona es parlava de les costes de Llevant, o bé es feia referència a la Marina de la Selva i de l'Empordà. En canvi l'adjectiu *brava* s'aplicava a la costa nord mallorquina, i segurament li esqueia millor, ja que és molt més abrupta que la gironina. I és que la Costa Brava no n'és del tot, de brava, ja que aplega un bon grapat de platges (195) en els seus 220 quilòmetres d'extensió. Això sí, en comparació amb les interminables extensions de sorra del Maresme, segurament resulta prou accidentada per justificar el seu nom. En qualsevol cas, l'apel·latiu d'Agulló no agradava tothom i durant un temps encara s'utilitzaven altres adjectius: Costa Grega, per part de l'historiador Josep Pella i Forgas; Costa Serena, que és com anomenava la part sud l'escriptor Joaquim Ruyra; o Costa de Corall, que segons Josep Pla hauria estat un dels noms adequats.

Però cap d'aquestes denominacions no va arribar a reeixir i finalment es va popularitzar la proposta d'Agulló, que continuava escrivint articles amb la Costa Brava com a protagonista. En aquella època, els pobles costa-

LES DADES

- EL LITORAL
És el més septentrional de Catalunya, amb aproximadament 220 quilòmetres de costa. S'estén des de Portbou, municipi limítrof amb la Catalunya Nord, fins a Blanes, a la desembocadura del riu Tordera, que limita amb la costa del Maresme.
- LA GEOGRAFIA
Es tracta d'una costa molt articulada, de relleu accidentat, al peu dels sistemes muntanyosos de la serra de l'Albera, el massís del Montseny, les Gavarres i el massís de Cadiretes. Té penya-segats rocosos, cales i platges amagades, on els pins arriben fins a la ribera, i també platges extenses com les del golf de Roses o les dunes de Pals. Els Aiguamolls de l'Empordà, el cap de Creus i les illes Medes són espais naturals protegits.
- EL TURISME
La capacitat d'allotjament de la Costa Brava és de 733.711 places repartides entre hotels, apartaments turístics, càmpings, i residències i cases rurals.

ners vivien –o malvivien– de la pesca i l'agricultura, i com a activitat industrial només destacaven les fàbriques de taps de suro a Sant Feliu de Guíxols, Palamós i Palafrugell. En aquest context, Ferran Agulló no només va batejar la zona, sinó que també va intuir per primera vegada el seu potencial turístic. En els seus escrits lamentava que aquestes poblacions no fessin res per atraure els visitants forasters, que hi podrien deixar guanys importants. Es queixava que els indians que havien tornat d'Amèrica després d'haver fet fortuna es limitessin a anar fent, sense voler invertir en infraestructures que ell considerava indispensables, com ara hotels o fondes.

Han passat cent anys, i ara Agulló seria el primer sorprès per la magnitud que el fenomen del turisme va acabar adquirint unes quantes dècades després. Són pocs els espais que es conserven tal com ell els va conèixer. Si tornés a visitar algun dels indrets on se suposa que li va venir la inspiració per batejar la Costa Brava –hi ha tres versions: a l'ermita de Sant Elm, de Sant Feliu de Guíxols; al convent de Blanes, o en una finca de la zona de Fornells, a Begur, durant un sopar amb altres membres de la Lliga Regionalista– quedaria sens dubte bocaba-dat.

És per això que, en el seu centenari, la Costa Brava necessita reinventar-se. L'època del turisme de masses, de la quantitat per sobre de la qualitat, i del desgavell urbanístic buscant benefici a qualsevol preu hauria de quedar definitivament enrere. Aprofitant que els aniversaris són moda, la Costa Brava vol tornar a ser una destinació de prestigi, un indret de qualitat on els paisatges torni a ser el seu màxim atractiu. Hi serà a temps? En les entrevistes que segueixen hem recollit diferents opinions, i la majoritària és que cal un nou model turístic.

turisme

LA COSTA BRAVA. El 1908, el polític i escriptor Ferran Agulló va batejar amb aquest nom el litoral gironí, lloant-ne la bellesa i intuïnt, ja llavors, el seu potencial turístic.

Josep Esquirol, de l'Escala, va fer aquesta fotografia de començaments del segle XX, al moll grec d'Empúries. / MAC-GIRONA, COL·LECCIÓ ENRIC BOTET I SISÓ

«Per la Costa Brava»

● «Amic Duran: he llegit dues vegades el teu hermós article. La primera, al matí (...). La segona a l'hora de la posta, com un homenatge a la teva oda a la Costa Brava, de finalitat pràctica, com totes les teves pensades. Era dalt d'un espadat feréstec, que baixa al mar, en terratrèmol de roques, per atzavares verdes i fonolls d'or. En son cim unes ruïnes d'un antic convent li donen to llegendari; a llevant, una esplèndida decoració de caps i roques, puntes i freus, penyalars i cales, fins a les fantàstiques muntanyes de Tossa, esborrallades de boscóries, corprenen l'entusiasta admirador de la nostra Costa; a garbí la plàcida corba de les platges de Blanes i s'Abanell, fins a la punta de la Tordera, separades per un illot rocós que un istme ha ajuntat a la terra, reposa la mirada i l'enteniment, eixelebrats per l'espectacle de la

Ferran Agulló

Costa Brava; per la banda de terra, en grandiosos anfiteatre, les serres de Pineda, Orsavinyà, Palafoells, el Montnegre, i més enllà el Montseny, prenen tots els colors de l'arc de Sant Martí: són verdes, violades, blaves, grogues, i després van esvaint-se; esvaint-se, en l'ombra de la nit, com si es fonguessin... La vila encén sos llumets elèctrics; calen xarxes, mar endins els sardinalers, renegant dels dofins i les roasses, que boten, mofant-se'n entre les calades; i les ones, batent espumoses als peus del penyalgar gegantí, canten l'eterna balda de la mar, sempre vella i sempre nova... La teva oració mereixia aquesta trona superba. Oh, la nostra Costa Brava, sense parella al món! La de Mallorca és més dura, més fantàstica, més grandiosa: és feta pels temporals que el golf atia contra l'illa fa milenars d'anys; la Costa d'Or que es parteixen Itàlia i França és més dolça, més somniosa; una faldada de flors; però la nostra, des de la Tordera al Cap de Creus, i seguint el Port de la Selva fins a Banyuls ho és tot: és brava i rienta, fantàstica i dolça treballada pels temporals a cops d'onades com un alt relleu, i brodada pels besos de la bonança com una esquisidesa de monja pacient per qui les hores, els dies i els anys no tenen valor de temps. Enlloc com aquí, amic Duran, tu que amb mi les has vistes totes aquestes costes, el maridatge del mar i la terra, els caps i les badies, les cales i els penyalars, els esbojarraments de penyes de tots colors i formes, els tons, la transparència de les aigües i, sobretot, la llum, aquesta llum clara, més viva, més bella que enlloc del món...»

1908-1918. A la costa es vivia sobretot de la pesca. La foto és del Port de la Selva, entre 1911 i 1915. / V. FARGNOLI, FONDS DG, INSPAI (CENTRE DE LA IMATGE DE LA DIPUTACIÓ DE GIRONA).

1918-1928. Comença tímidament el turisme. Els banys de Sant Elm, a Sant Feliu de Guíxols, es van construir el 1922. / SERVEI D'ARXIU MUNICIPAL DE SANT FELIU DE G.

Baltasar Parera / Empresari turístic de Pals

«S'ha de buscar la qualitat i la desestacionalització»

● — Que és el millor i el pitjor de la Costa Brava?

— «Tenim un nom molt important però s'hauria de fer un esforç més important pel que fa a la qualitat. Allò que es feia fa trenta anys, que vingués tothom qui volgués, ja se sap que no pot continuar. Tots estem molt mentalitzats, però no sabem ben bé com fer-ho. Crec que el que cal és anar endreçant el país. Ja s'estan fent coses, per exemple respecte a les senyalitzacions, o de neteja de les platges, però encara cal fer-ne més. És important que es posi de manifest allò que és autèntic i d'aquí; la cultura, el paisatge... Ara, tot s'ha de dir, el nom de la Costa Brava està una mica degradat, i s'hauria de tornar a posar en

Baltasar Parera a l'hotel La Costa de Pals. El seu besavi va reintroduir l'arròs a la zona i el seu pare va posar en marxa el primer camp de golf de Catalunya, també a Pals. Ell va posar en marxa l'hotel La Costa el 2001 i també continua produint arròs. / JOAN SABATER

valor, buscant l'autenticitat. Seguim tenint la potència del nom Costa Brava, però potser no sempre en el bon sentit.»

— Què cal impulsar?

— «Hi ha mancances importants pel que fa a infraestructures i comunicacions. L'aeroport de Girona va ser una millora però ara també cal impulsar el TGV. I caldria buscar el turisme de proximitat. No podem competir amb el Carib, però en un radi de 300 quilòmetres també hi ha clients. S'hauria de potenciar la desestacionalització. Per exemple, els festivals de música, que n'hi ha de molt importants, es concentren tots a l'estiu, quan potser s'hauria de fer l'esforç perquè se'n fessin la resta de l'any. També vam perdre

les jornades que el Cercle d'Economia sempre organitzava a la Costa Brava i que per problemes d'infraestructures es van traslladar a Sitges. Tenien un gran ressò i venien personatges molt importants. Potser ara ens falta una mica d'empenta en anar a buscar activitats que ens donin prestigi.»

— Quant al futur?

— «Sempre s'ha de ser optimista. La crisi afecta sobretot el sector de la construcció i el bancari, en menor mesura. Diria que a la Costa Brava estem en un moment d'esplèndida maduresa. És possible que la crisi es noti, amb petits matisos, però el turisme és un factor que pot actuar com a regulador. Aquí sempre hi ha hagut gent que a l'hivern ha treballat a la construc-

ció i a l'estiu feia la temporada. Això permetrà que el turisme d'alguna manera permeti compensar.»

— És compatible el desenvolupament turístic amb la protecció de l'entorn?

— «Si les coses es fan amb seny, sí. En aquests moments tots els municipis tenen els seus plans d'ordenació, cosa que no succeïa els anys setanta. Bàsicament crec que tot està controlat. Ara bé, arrosseguem un problema que ha estat així des de sempre: si un senyor posa un *xiringuito* de pollastres a l'últim racó de la platja, ningú li diu res; així, a base de petites *porquerietes*, s'ha fet més mal que amb grans desenvolupaments urbanístics, que passen molts més filtres.»

CRONOLOGIA

— 1908 *La Veu de Catalunya* publica, el 12 de setembre, l'article *Per la Costa Brava* de Ferran Agulló, en què per primer cop es fa servir la denominació Costa Brava per a aquesta zona.

— 1909 L'agricultor de Torroella Pere Coll impulsa noves tècniques per recuperar el cultiu del conegut arròs de Pals, característic de la zona des del segle XV.

— 1914 El periodista empordanès Agustí Calvet comença a utilitzar el pseudònim *Gaziel* en les cròniques dels anys anteriors a la Primera Guerra Mundial que envia des de París a *La Veu de Catalunya*.

— 1916 Carles Rahola, historiador nascut a Cadaqués i afusellat per les seves idees republicanes als 48 anys, es converteix en un dels col·laboradors de la *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana*.

— 1918 Mor l'historiador, jurista i polític català Josep Pella, nascut a Begur el 1852. Pella va ser president de l'Ateneu Barcelonès i de la Societat Econòmica d'Amigos del País de la ciutat de Barcelona.

— 1919 L'escultor Frederic Marès, nascut a Portbou, inaugura a Barcelona el seu primer monument modernista, dedicat al canonge Rodó. El mateix any, Salvador Dalí es trasllada a Madrid, ingressa a l'Acadèmia de Belles Arts i entra a formar part del cercle de la Generació del 27.

— 1920 S'inaugura el primer hotel Costa Brava, a Lloret de Mar.

— 1921 L'escriptor Josep Maria de Sagarra visita Josep Pla a la Costa Brava. El lloc inspirarà les seves *Cançons de rem i de vela*. Quedarà tan impressionat

pels paisatges que, anys més tard, afirmarà: «Des d'aleshores, mai vaig abandonar la Costa Brava.»

— 1922 Es publica la *Guia de la Costa Brava*. Es construeixen els banys de Sant Elm, a Sant Feliu de Guíxols.

— 1923 Comença la construcció de la urbanització de s'Agaró. Neix a Portbou Fabià Estapé, un dels economistes més prestigiosos i influents del segle XX.

— 1924 Es publica l'*Àlbum Guia de la Costa Brava*. Neix a Liedó d'Empordà Montserrat Vayreda, una de les escriptores que més empenta van donar a la cultura i, particularment, a la poesia de la Costa Brava durant el segle XX.

— 1925 Mor el pintor impressionista gironí Ramon

Pitxot, amic de Pablo Picasso i mentor de Salvador Dalí. El mateix any, mor a Sant Feliu de Guíxols Juli Garreta, creador de sardanes i altres composicions musicals. La primavera d'aquest any, Dalí convidat, per primer cop, el poeta Federico García Lorca a la seva casa de Cadaqués, a passar-hi la Setmana Santa. Lorca va descriure Cadaqués com «*un paisaje eterno y actual, pero perfecto*».

— 1926 El periodista i escriptor britànic John Langdon-Davies s'instal·la a Sant Feliu de Guíxols, on més endavant obriria una fonda.

— 1927 Josep Pla comença a treballar a *La Veu de Catalunya* i deixa *La Publicidad*, on treballava des del 1919.

— 1928 S'inauguren els Viatges Blaus, excursions

1928-1938. La Costa Brava comença a atraure alguns artistes, com Marc Chagall, que s'instal·la a Tossa de Mar. / A. ZERKOWITZ / FDG / INSPAI (CENTRE DE LA IMATGE DE LA DIPUTACIÓ DE GIRONA)

1938-1948. El drama de la guerra i la postguerra. A la foto, bombes sobre Sant Feliu de Guíxols l'11 de gener del 1939. / USAM, ROMA (AMB LA COL·LABORACIÓ DEL CEHI)

Simon Mas i Raúl Freire/ Propietari i cambrer del restaurant Simon de Sant Antoni de Calonge

«La categoria dels estiuejants ha anat baixant»

● **El restaurador Simon Mas ha vist com Sant Antoni de Calonge passava de ser un poble de pescadors a una important destinació turística. Raúl Freire, el cambrer de més experiència, va arribar a la Costa Brava des d'Astúries fa 25 anys i se'n va enamorar. Tots dos expliquen com ha canviat el turisme.**

— «[S.M.] Al començament els turistes tenien més poder adquisitiu. Només amb el canvi de moneda aquí ja eren rics. Veies que la gent s'anava a mudar per anar a sopar. Ara ens vénen fins i tot amb vestit de bany! La gent que ve ara és d'una altra categoria.»

— **La temporada és diferent?**

— «[S.M.] Els holandesos i

belgues, que eren els que sempre esperàvem al juny i al juliol i que tenien força poder adquisitiu, cada cop arriben menys, perquè han buscat altres indrets que els agraden més. Els caps de setmana continua venint gent, sobretot d'aquí, perquè hi ha moltes famílies que han comprat segones residències. Però entre setmana no hi ha tanta aflluència com abans. Moltes famílies estrangeres, que abans venien amb la mainada, ara es troben que els nens ja són grans i s'estimen més fer altres coses. I amb les segones residències també passa que cada cop els propietaris han de pagar més impostos, de manera que a molts no els surt a compte.»

— «[R.F.] També hem notat que la temporada s'ha anat escurçant cada cop més, d'any en any.

Ara hi ha poques setmanes que siguin fortes.»

— **Quin tipus de clientela prefereixen?**

— «[R.F.] Els d'aquí, sense cap dubte. Els catalans i els espanyols són els que gasten, els més segurs. Els estrangers van a l'aventura, són només d'un plat.»

— «[S.M.] Fins fa cinc o sis anys, per sopar fèiem el primer torn amb la gent de fora, a les sis o les set, i més tard el de la gent d'aquí. Ara, si tens gent a les nou ja pots estar content, perquè els de les tarda ja no vénen.»

— **Som prou conscients de la importància del turisme?**

— «[S.M.] Per exemple hi ha barcelonins que passen l'estiu aquí que els molesta molt que hi hagi altra gent. Si la màquina de

Simon Mas, a dalt, i Raúl Freire, al passeig de Sant Antoni de Calonge. / JOAN SABATER

netejar la platja comença a les sis del matí els molesta la fressa, si es fan sardanes a les deu del vespre també els molesta...»

— «[R.F.] Voldrien ciutats dormitori, sense vida...»

— **Què és per vostès el millor valor de la Costa Brava?**

— «[S.M.] El mar.»

— «[R.F.] I la gastronomia, als pobles que tenen mar sempre s'hi menja bé.»

— **I què caldria millorar?**

— «[S.M.] Que poguéssim trobar el personal adequat. Tots anem venuts, ningú vol treballar dissabtes i diumenges. Els bons els has d'retenir com sigui perquè no marxin.»

— «[R.F.] L'hostaleria t'ha d'agradar, has de saber oferir un bon servei.»

CRONOLOGIA

marítimes en què famílies benestants de Barcelona sortien de la ciutat en vaixell per visitar diferents pobles de la Costa Brava.

— **1929** *Revista de Occidente* publica l'*Oda a Salvador Dalí*, escrita per Federico García Lorca durant la seva estada a Cadaqués. L'estiu de 1929 Dalí s'enamora d'Elena Dimitrovna Diakonova (Gala) amb qui compartirà la seva vida fins la mort d'aquesta, l'any 1982. S'inauguren les excursions des de Barcelona a la Costa Brava amb els autocars Pullman.

— **1930** Es filma la primera pel·lícula a la Costa Brava: *L'âge d'or*, dirigida per Luis Buñuel, amb guió del mateix Buñuel i la col·laboració de Salvador Dalí.

— **1933** El pintor d'origen rus Marc Chagall s'instal·la a Tossa de Mar, lloc que bateja com el «paradis blau».

Un any després s'instal·laria a Tossa l'artista André Masson amb la seva dona. El mateix any, el pintor dadaïsta francès Marcel Duchamp, amic de Dalí, visita per primer cop Cadaqués. Hi tornarà durant deu anys, atraient la presència d'altres artistes com Richard Hamilton (pare de l'art *pop*), el pintor Dieter Roth i el músic John Cage.

— **1935** Els britànics Lord Astley i la seva esposa, l'actriu de *39 esglaons*, Madeleine Carroll, fixen la seva residència a Calonge, on fan construir el Castell Madeleine.

— **1935** Té lloc la Conferència de la Costa Brava. Es constitueix l'Associació de Municipis de la Costa Brava. Es constitueix el Patronat de la Costa Brava, per decret de la conselleria d'Obres Públiques de la Generalitat.

— **1935** Mor en un accident de cotxe a Albons Alexis Mdvani, divorciat de la multimilionària Barbara Hutton i cunyat del pintor Josep Maria Sert. Mdvani es feia passar per un príncep georgià i quan va tenir l'accident l'acompanyava la seva amant, la baronessa Maud von Thyssen, que va sobreviure però va quedar desfigurada. Els Mdvani passaven temporades al Mas Juny, la masia familiar dels Sert, que estava a prop de Palamós.

— **1939** L'escriptor Josep Pla fixa la seva residència a la Costa Brava després de viure a Barcelona, on havia obtingut un gran prestigi amb les seves obres. Aquell mateix any comença a col·laborar amb la revista *Destino*, on treballa fins al 1976, en què plega arran de la censura d'un dels seus articles.

— **1940** El filòsof alemany Walter Benjamin arriba a

Portbou, fugint dels nazis, on acaba suïcidant-se. Aquell mateix any, s'electricifica per primer cop amb un llum de 3.000 W el far de Sant Sebastià, el més important de Catalunya. Construït l'any 1857 i situat a 165 metres d'altura, el far es troba entre les poblacions de Llafranc i Tamariu.

— **1941** Josep Pla publica la *Guia general i verídica de la Costa Brava*.

— **1948** Dalí fixa la seva residència a Portlligat.

— **1950** Ricard Viladesau, que va crear al llarg de la seva vida més de 200 sardanes, entra a formar part de l'orquestra La Principal de la Bisbal.

— **1951** El director americà Albert Lewin filma, a les costes de Tossa de Mar, *Pandora i l'holandès errant*,

1948-1958. Són els anys del *glamour*, quan la Costa Brava es converteix en l'escenari de diverses pel·lícules de Hollywood, com *Pandora i l'holandès errant*, que Ava Gardner —a la imatge de l'esquerra, acompanyada del torero Mario Cabré— va filmar a Tossa, o *De sobte, l'últim estiu*, que va portar Elisabeth Taylor a Begur. / ARXIU EL PUNT / JOSEP CARRERAS

Joan Llorens / Pagès de Blanes

«El turisme té la seva cara i la seva creu»

● Amb 60 anys ja complerts, Joan Llorens ha fet tota la vida de pagès a la finca de la seva família, als afores de Blanes. La casa pairal està documentada des de començaments del segle XVI. Vinyes, blat de moro, patates i mongetes eren els conreus habituals quan ell era petit, però el seu pare va començar a introduir el fruiters, a mitjans dels anys cinquanta, i ara és la producció majoritària, si bé a l'hivern i a la primavera també es dedica, a través d'una cooperativa de Malgrat de Mar, a l'exportació d'escarola cap a França.

— Com ha afectat el turisme a la pagesia?

— «Hi ha la cara i la creu. D'una banda ens ha anat bé, perquè ens permet comercialitzar

Joan Llorens fotografiat a Blanes. Assegura que els canvis al municipi han estat graduals i que per això mentre anaven passant no n'era tan conscient com ara, que mirant cap al passat se'n fa creus. / I.C.

directament els nostres productes, ja que hi ha més demanda. A les terres de Lleida, per exemple, com que no tenen tant turisme, els pagesos han de traslladar la seva producció a altres parts, llavors comencen a intervenir els intermediaris i tot es va encarint. Com a part negativa, el turisme ha fet que molta gent deixi les terres per buscar feines millors. De pagesos en van quedant pocs, i dels que queden molts no tindran continuació.»

— Què és el pitjor de fer de pagès?

— «El desfasament entre els costos de producció i el preu de venda. Només s'han de mirar els preus de les llotges i compararlos amb els preus dels productes a les botigues, moltes vegades es

multipliquen per tres o fins i tot per més. La pagesia no és prou atractiva, hi ha molt de desgast perquè és molt sacrificada. Els pagesos no arribem al 2 per cent de la població de Catalunya i no se'ns considera importants, això ho veiem en les decisions polítiques. Tal com van les coses, esperem que no arribi el dia que hàgim de dependre de tercers països per alimentar-nos.»

— I les qüestions meteorològiques i ambientals?

— «El temps sempre ha estat variable, són coses cícliques. Pel que fa a la falta d'aigua, la concentració de la població en els mateixos punts fa que els aquífers subterranis s'esgotin, i l'alternativa de les dessalinitzadores té un cost energètic i moneta-

ri massa elevat. A més, tindran l'efecte que encara provocaran més concentració de població, és el peix que es mossega la cua. Com quan hi ha massa cotxes, llavors es construeixen autovies, i immediatament queden col·lapsades perquè encara se n'hi van afegint més, de cotxes. Sempre estem igual, les persones som éssers egoistes i sempre en volem més, no ens conformem amb el que ja tenim. Ho acabem esgotant tot.»

— Fins i tot el turisme?

— «Sí, tal com s'està gestionant, també s'esgotarà. Si només es pot oferir sol i platja no anem bé. El sol sí que no s'acabarà, però arribarà un moment en què ja no es podrà enquistar més gent a les platges.»

CRONOLOGIA

que van protagonitzar Ava Gardner i James Mason. Durant la seva estada, l'actriu es va passejar per Tossa de Mar acompanyada del torero, actor i poeta Mario Cabré (que actuava a la pel·lícula). Les imatges van creuar l'Atlàntic i van provocar un atac de gelosia de la seva parella, Frank Sinatra, que va viatjar per donar-li un braçalet de brillants valorat en 10.000 dòlars.

— 1954 El prestigiós cineasta americà Orson Wells filma escenes de la seva pel·lícula *Mr. Arkadin* a s'Agaró.

— 1954 Català-Roca fotografia Jacques Cousteau a bord del seu *Calypso*, a les illes Medes.

— 1957 El productor Douglas Fairbanks Jr. grava a la població de Tamarit parts de la pel·lícula *Ombres*

acusadores, amb Anne Baxter i Richard Todd.

— 1958 Neix el festival de música més antic de Catalunya, el Festival Internacional de la Porta Ferrada de Sant Feliu de Guixols, que dedica el seu nom a la part més antiga del monestir de la ciutat, la Porta Ferrada, dels segles IX-X. Se celebra la primera edició del Campionat Internacional de Pintura Ràpida de Tossa de Mar. S'inicien les obres de construcció de l'emissora de ràdio nord-americana Radio Liberty, a la platja de Pals, que durant molts anys i des dels seus inicis, va ser la més potent del món.

— 1959 El director americà Joseph L. Mankiewicz filma a Begur *De sobte, l'últim estiu*, amb Montgomery Clift, Katharine Hepburn i Elisabeth Taylor. Aquesta última

va organitzar un enrenou a s'Agaró en estirar-se completament mullada sobre el llit de la suite reial de l'hostal La Gavina.

— 1961 La *bailloira* Carmen Amaya s'instal·la a la torre Mas d'en Pinc de Begur, una masia del segle XVII.

— 1962. S'inaugura la urbanització del Club Mediterrani al cap de Creus. Mor el compositor de sardanes Vicenç Bou, nascut a Torroella de Montgrí.

— 1963. Truman Capote lloga S'Anià, una casa amb platja particular a Palamós, on escriurà part de la seva coneguda novel·la *A sang freda*.

— 1964 La Costa Brava s'inscriu al Registro de

Denominaciones Geoturísticas. S'inicien les obres de la marina d'Empuriabrava. Se celebra la primera edició del ral·li Catalunya-Costa Brava.

— 1965 James Mason tornà a la Costa Brava per rodar a Cadaqués *Els pianos mecànics*, dirigida per Juan Antonio Bardem. Palamós rep el Premio Nacional de Turismo para Municipios.

— 1966 Josep Pla publica un dels seus llibres més emblemàtics, *El quadern gris*. El mateix any mor, a l'Escaleta, l'escriptora Caterina Albert, que va escriure, amb el pseudònim Víctor Català, *Dramas rurals* o *Solitud*, entre altres obres.

— 1967 S'inaugura l'aeroport Girona Costa Brava. El

1858-1968. L'inici del boom. A la foto, la turista 11 milions a l'aeroport de Girona, l'agost del 1967. / AJUNT. DE GIRONA. CRDI (NARCÍS SANS I PRAT)

1968-1978. L'època del turisme industrial, els tour operators, la massificació i l'homogeneïtzació. La imatge és de Tossa el 1977. / FONS L'INDEPENDENT / INSPA (CENTRE DE LA IMATGE DE LA DIPUTACIÓ DE GIRONA)

Josep Maria de Vehí / Director de l'Hotel Aiguablava de Begur

«Patim una manca molt greu d'infraestructures»

● **Coneix a fons l'evolució turística de la Costa Brava, ja que forma part de la quarta generació d'una família dedicada a l'hostaleria des de fa més de 70 anys, quan la seva besàvia va fundar l'Hotel Aiguablava de Begur.**

— «Els primers clients eren famílies de Barcelona que venien a passar els estius durant la postguerra. A començaments dels anys cinquanta aquest va ser un dels primers llocs on van venir turistes britànics, ja que va funcionar molt bé el boca-orella, i fins i tot alguns periodistes anglesos van escriure articles sobre la zona. Afortunadament l'evolució del turisme l'hem vista més que no pas patida. Per sort encara veiem més pins que ca-

ses. La massificació que hi ha hagut en altres indrets de la Costa Brava aquí no ha afectat tant, i durant deu mesos l'any aquesta badia encara és el paratge ideal que el 1908 va inspirar el nom de la Costa Brava.»

— **Són privilegiats...**

— «Afortunadament el paisatge no ha patit tantes agressions com en altres indrets i això fa que la nostra oferta encara sigui en positiu. A la Costa Brava centre l'explotació hotelera encara és molt familiar. És lluny, per exemple, de la gran indústria hotelera que hi ha en altres litorals, com el balear, el valencià.»

— **Els gustos dels turistes han canviat?**

— «Ara les estades són més curtes, la gent viatja molt més i a

molts llocs diferents. La vacances es guarden també a l'hivern. El consumidor evoluciona i nosaltres ens hi hem d'adaptar. Internet ha fet canviar la manera de vendre, ara és més directa, i no podem anar a contra corrent.»

— **Quin és el problema més greu de la Costa Brava?**

— «La manca d'infraestructures. Pel que fa al pas del TAV per Girona, el més calent encara és a l'aiguera, mentre que l'aeroport, que ha tingut un augment espectacular, comença a patir els efectes dels problemes de comunicacions. Actualment, des de l'aeroport arribes més de pressa a Barcelona que a la Costa Brava. També hi ha el problema del subministrament elèctric; no només per la MAT, aquí també te-

Josep Maria de Vehí, a l'Hotel Aiguablava de Begur. El va fundar la seva besàvia, Clara, l'any 1934, després que, en quedar vídua, no li van renovar la concessió familiar de l'hostatgeria del far de Sant Sebastià. Ella i el seu gendre, Xiquet Sabater, el van convertir en un hotel de referència a la Costa Brava. / JOAN SABATER

nim dificultats amb la línia de mitjana tensió. La nostra feina no és entendre d'ecologia ni d'impacte ambiental, però hem de poder reclamar les eines per treballar. A més, molts ajuntaments encara han d'assumir que són municipis turístics, haurien d'entendre que s'ha de treballar per tenir una temporada al més llarga possible, donar serveis més temps, preocupar-se de la neteja, de l'estètica... S'ha de buscar la qualitat. Això no vol que tot sigui caríssim, sinó que el client quedi satisfet i que vulgui tornar. En un moment es va promocionar la Costa Brava pel seu caràcter verge i poc desenvolupat; ara s'ha de promocionar des d'un punt de vista de qualitat de servei i d'oferta complementària.»

CRONOLOGIA

- **1968** S'inaugura, a Platja d'Aro, la discoteca Maddox, regentada per Oriol Regàs. Allí s'ajuntarà una generació d'artistes de la talla de l'escriptora Rosa Regàs, la cantant Guillermina Mota, la model Teresa Gimpera, el fotògraf Xavier Miserachs, i altres membres de la Gauche Divine.
- **1969.** Comencen les obres de l'autopista entre Barcelona i la Jonquera.

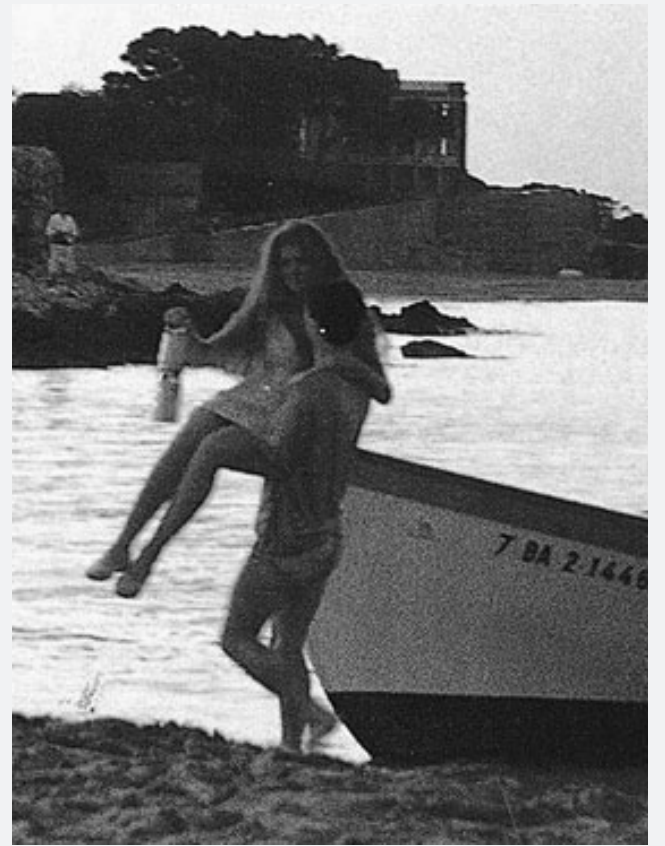
- **1970** Modest Cuixart, pintor i un dels fundadors del grup d'avantguarda Dau al Set, s'estableix a Palafrugell, on, el 1998 es crearà la Fundació Cuixart.
- **1971** Joan Manuel Serrat s'inspira en les cales de Calella de Palafrugell per escriure la seva cançó *Mediterrànea*, triada la millor cançó espanyola dels últims 50 anys. També aquest any, es grava al cap de Creus la pel·lícula *El far de la fi del món*, amb dos grans actors com a protagonistes, l'americà Kirk Douglas i el rus, Yul Brynner. Aquest any es funden el Consorci de la Costa Brava (entitat per gestionar el subministrament i la depuració d'aigües per a la Costa Brava) i la Mancomunitat de Municipis de la Costa Brava, i se celebra la primera edició del Concurs Internacional de Focs Artificials de Blanes.

- **1973** Mor a Nova York, víctima d'un infart, l'actor Lex Barker, el *Tarzán* més famós del cinema i marit de Carmen Cervera, a qui va deixar en herència una masia a Sant Feliu de Guixols.
- **1974** S'inaugura el Teatre Museu de Dalí, construït sobre les restes de l'antic teatre de Figueres. El museu disposa de la mostra més important d'obres de la totalitat de la trajectòria artística de Salvador Dalí (1904-1989).
- **1976** Neix el Patronat de Turisme de Girona, SA. Se celebra el primer Debat Costa Brava.
- **1980.** Neix el Festival Internacional de Música de Torroella de Montgrí, dedicat a la música clàssica.

- **1981** L'historiador empordanès Lluís Esteve i Cruaïes es converteix en un dels fundadors de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà. El 23 d'abril mor Josep Pla al seu mas de Llofríu.
- **1982** Ferran Adrià passa un mes a El Bulli realitzant un *stage*, durant un descans del servei militar. En aquell moment, el xef del restaurant, creat el 1961 pel matrimoni Schilling, era Jean-Paul Vinay.
- **1983** La Generalitat de Catalunya protegeix els aiguamolls de l'Alt Empordà i es declara la zona Paratge Natural d'Interès Nacional. Una ordre de la Generalitat de Catalunya inicia la protecció de les illes Medes i fixa una zona vedada de pesca al seu voltant per tal de garantir la conservació de la flora i la fauna

1978-1988. Continua la pressió urbanística, amb les segones residències, i es comencen a sentir crítiques per la degradació territorial. A la foto, els aiguamolls de l'Empordà, que van ser protegits el 1983. / R.C.

1988-1998. La dècada dels Jocs Olímpics de Barcelona. A la imatge, la flama olímpica arriba a la platja d'Empúries.

Lluís Sureda / Patró major de la Confraria de Pescadors de l'Escala

«La construcció va fer més mal que el turisme»

● De família de pescadors de tota la vida, recorda que fins als anys 1960 o 1965 l'Escala era un dels ports catalans més importants, especialment pel que fa al peix blau, les anxoves i les sardines. Amb l'entrada del turisme les coses van canviar.

— «En aquella època hi havia fins a seixanta teranyines, un grup molt nombrós que no hi era en cap altre port català. La gent del poble pescava i també es dedicava a la vinya, però quan van començar a venir els turistes es van obrir altres perspectives laborals. Es van començar a muntar negocis, els terrenys van començar a tenir un preu... A més, els preus dels peixos van a anar a la baixa, i de mica en mica la gent s'ho va anar deixant i es va dedicar a la construcció.»

— Però alguns van continuar...

— «Sí, però amb molts de treballs. En els millors moments hi havia hagut fins a 500 pescadors, i potser em quedo curt, i en canvi ara som 60 o 70. També és cert que les coses han canviat i que ara es necessita menys gent per fer la feina. Però en qualsevol cas abans tothom del poble estava vinculat a la pesca, i ara en som ben pocs. Ni tan sols es parlaria de nosaltres si no fos perquè queda molt bé dir que l'Escala és un poble de pescadors. A la Costa Brava només els pescadors de Roses, Palamós i Blanes encara tenen rellevància pel que fa a l'activitat econòmica dels seus municipis. La resta som més aviat testimonials.»

— A part de ser menys,

com els ha afectat el desenvolupament turístic?

— «Sempre se'ns acusa de sobrepesca, de perjudicar el medi ambient... Però no som pas nosaltres els que ens carreguem les praderies de posidònia. Jo recordo que, de petit, a qualsevol lloc que anessis a banyar-te n'era ple i en canvi ara ha desaparegut. I els llocs on era són llocs on les barques de pescadors no han pescat mai, són molt en terra. La contaminació, les fàbriques i els vessaments incontrolats, les llanxes, la pesca recreativa... Tot això ha tingut un gran impacte ambiental. Penseu, per exemple, que els ous de les anxoves i les sardines suren a la superfície i que les hèlices de les embarcacions esportives els trituren. I

Sureda, al port de l'Escala. Els pescadors del municipi han muntat un sistema pioner perquè es pugui participar en la subhasta de peix a través d'internet. / I.C.

que consti que tothom hi té dret, a sortir a pescar com a activitat d'oci... però és evident que també ens afecta. Ara bé, també s'ha de dir que, gràcies al turisme, el peix va més car.»

— Com veu el futur?

— «Aquesta és una feina d'aventurers, no sabem si pescarem o no. El peix té cap i cua, corre, i no saps mai on serà. El clima també afecta. Aquí a l'Escala som un privilegiats perquè només treballlem cent vint dies l'any; la resta de dies no podem sortir per la tramuntana. I com que treballlem poc, encara hi ha peix. El que sí hem notat és que últimament hi ha gent que vol venir a pescar perquè ja no troba feina a la construcció. De fet, el gran mal no el va fer el turisme, el va fer la construcció.»

CRONOLOGIA

dels seu fons marí. Les illes Medes es converteixen en el parc natural marí més gran de Catalunya i en un dels més importants de la Mediterrània.

— 1984 Els pintors Ricard Anson, Daniel Lleixà, Ramon Pujolboira, Josep Ministrall i Lluís Roura creen el Grup 69, en una trobada en la qual rendeixen homenatge a Salvador Dalí pel seu vuitantè aniversari.

— 1986 Es constitueix la Fundació Vila Casas, que actua en la promoció de l'art a través del Projecte Promoció Art, fruit del qual existeixen dos museus a la Costa Brava: el de pintura al Palau Solterra, a Torroella de Montgrí, i el d'art contemporani a Can Mario, a Palafrugell. El Patronat de Turisme de Girona, SA,

adopta el nom de Patronat de Turisme Costa Brava Girona, SA.

— 1987 Primera Edició del Festival Internacional de Peralada, que dedica la seva atenció a recitals de grans veus, concerts simfonicorals, òperes, espectacles interdisciplinaris de música i teatre, dansa, jazz, concerts de música pop, concerts de cambra i espectacles familiars. Aquest mateix any, Ferran Adrià es converteix en l'únic xef d'El Bulli.

— 1988 Es restaura el castell del Montgrí, a la muntanya del mateix nom, de manera que s'ofereix una vista de 360 graus des d'on es veu la badia de Pals i de l'Estartit.

— 1989 El 23 de gener, a l'edat de 84 anys, mor a Figueres l'artista Salvador Dalí.

— 1990 Amb motiu del 50è aniversari de la mort de Walter Benjamín, s'inaugura a Portbou l'obra *Passatges*, de l'escultor Dani Karavan, promoguda per la Generalitat de Catalunya i el govern alemany i concebuda com «un crit a la memòria dels exiliats i de la tragèdia de la barbàrie humana».

— 1991 S'inaugura el Museu Terracota a la Bisbal d'Empordà, capital de la ceràmica de la Costa Brava, dedicat a la tradicional ceràmica que es comercialitza a la localitat des del segle XVIII. S'inicia l'Agenda 21 local de Lloret de Mar.

— 1992 La flama dels Jocs Olímpics de Barcelona de 1992, procedent d'Olimpia, desembarca a Empúries abans d'iniciar el seu recorregut per tot el territori espanyol. Aquest mateix any s'inaugura el camí de ronda, que neix a Portbou i recorre tota la Costa Brava de nord a sud sense apartar-se de la costa.

— 1998 El cap de Creus és declarat Parc Natural, tant la zona marítima, com la terrestre.

— 2000 Gràcies als seus deu camps de golf, l'AGTO (International Association of Golf Tour Operators) distingeix la Costa Brava com «la millor destinació emergent de golf a escala mundial».

1998-2008. Cal nou model turístic més sostenible, que recuperi el valor del paisatge. El 1998 el cap de Creus és declarat parc natural. El 2005 es tira a terra l'edifici Fluvianàutic, a Sant Pere Pescador, un símbol de l'especulació urbanística al litoral (a la foto de l'esquerra) i el 2007 es comença a enderrocar el Club Mediterrané. / LLUÍS SERRAT

Xavier Vizcaíno / Membre d'laeden-Salvem l'Empordà

«El que caldria és gastar diners en dinamita»

● Quins són els greuges més importants que s'han comès contra la Costa Brava?

— «Pel que fa al paisatge, els principals disbarats s'han comès des dels anys setanta fins ara, al marge del color polític de qui manava. Hem permès edificar en un lloc que precisament té com a valor principal l'estètic i ens hem dedicat a destruir la gallina dels ous d'or. L'edificabilitat ha estat escandalosa, hi ha quatre cops més habitatges dels que es necessitarien si la població estigués distribuïda al llarg de tot l'any i no es concentrés només a l'estiu. Hem muntat un sistema econòmic estacional i massificat: ens interessa treballar quatre mesos l'any i la resta fer vacances, ens basem en un turisme de sol i platja.»

— Que no és l'ideal...

— «És un turisme de baixa qualitat i massificat, i amb uns nivells d'exigència baixíssims, ja que mentre hi hagi tolerància amb l'alcohol i la festa ja els va bé. I els criteris de baix cost, de massificació i de funcionalitat també es continuaran aplicant a altres nivells. Continuarem tenint les botiguetes que venen les banderes espanyoles amb el toro, les balladores de flamenc i els barrets mexicans, les hamburgueseries, les paelles barates i la sangria... Els turistes marxen i ni tan sols saben que han estat a Catalunya.»

— I deixen un impacte ambiental important.

— «L'augment brutal del consum d'aigua i de generació

de residus que no es poden tractar de manera selectiva, els impactes directes sobre el territori pel que fa a esports nàutics, els ports esportius que creixen com bolets... Tot això és molt difícil de gestionar.»

— Què caldria canviar?

— «Ho estem sacrificant tot i al final acabarà petant. Encara que ara es replantegi el model turístic, ja s'ha fet tard, acabarà desinflant-se ell sol d'aquí a vint o trenta anys. Ara el que caldria és gastar diners en dinamita, per tornar a naturalitzar el territori, però això no hi haurà ningú que tingui nassos per assumir-ho, es cremarà tot el potencial i les generacions que vindran ja s'ho faran.»

— Veu un futur negre.

Xavier Vizcaíno és membre d'laeden-Salvem l'Empordà. Vaticina un futur complicat per a la Costa Brava. No s'ha plantejat mai passar-hi les vacances, i s'estima més visitar altres indrets que no estiguin tan degradats pel que fa al paisatge i a la identitat cultural.

— «Amb el canvi climàtic hi haurà molta manca d'aigua i les temperatures a l'estiu seran insuportables, i segurament el turisme s'acabarà desplaçant cap a la costa atlàntica europea, que no està tan degradada. En l'àmbit ambiental, com a ecologistes anem cridant i avisant, però en certa manera ja podríem començar a llençar la tovallola. Adreçar tot això és molt difícil, els interessos per continuar amb aquest model són molt forts. No podem atraure turisme de qualitat, caldria tornar al paisatge que teníem cinquanta anys enrere. Ens haurem de conformar amb un litoral degradat, que ens posin a la llista dels països que ho han fet pitjor, i que al final el canvi climàtic ho rebenti tot. D'aquí a dos segles, la Costa Brava serà un cementiri.»

CRONOLOGIA

— **2002** El restaurant El Bulli és distingit, per primer cop, per *The Restaurant Magazine*, com el millor restaurant del món.

— **2003** La companyia aèria de baix cost Ryanair inicia les seves operacions a l'aeroport Girona Costa Brava, en el qual instal·larà una de les seves bases per al sud d'Europa.

— **2004** Es celebra la segona edició del Debat Costa Brava, sota el lema *Un futur sostenible per a la Costa Brava*. Es tanca el Club Mediterrané. Algunes de les escenes de l'oscaritzada pel·lícula *Mar adentro*, d'Alejandro Amenábar, es graven a la cala de sa Conca de s'Agaró.

— **2004** Se celebra el centenari del naixement de Salvador Dalí, dedicat a glossar la figura i l'obra de l'artista, mitjançant l'organització de nombroses activitats (exposicions, edicions de llibres, jornades i conferències...) que van tenir repercussió a escala mundial.

— **2005** S'aprova el Pla Director Urbanístic del Sistema Costaner de Catalunya, que impedeix qualsevol construcció en una franja inferior als 500 metres de la línia de costa. Es porta a terme la demolició de l'estructura de l'edifici Fluvianàutic, a Sant Pere Pescador.

— **2006** El dia 22 de març de 2006, es porta a terme la

demolició, mitjançant explosió controlada, de les antenes de Radio Liberty, a la platja de Pals, que va deixar d'emetre l'any 2001.

— **2007** S'inicien els treballs de demolició del Club Mediterrané, al cap de Creus. Lluís Llach, un dels cantautors essencials a la discografia catalana, s'acomiada dels escenaris, després de 40 anys de carrera professional, a través de la gira *I. Com a comiat*, estrena la cançó *Verges 2007*.

— **2008** Centenari de les excavacions oficials d'Empúries per la Junta de Museus de Barcelona sota la direcció de Josep Puig i Cadafalch. Tornada de l'escultura original de l'Esculapi, déu de la medicina, a Empúries,

lloc on es va trobar en els inicis de les excavacions l'any 1909.

— **2008** El Patronat de Turisme de la Costa Brava inicia la celebració del centenari d'aquesta denominació. Hi ha previst organitzar quatre exposicions que mostrin l'evolució de la Costa Brava en els últims cent anys. A més d'obres d'art inspirades en la Costa Brava, s'organitzaran exposicions de fotografia i objectes curiosos. Es reeditaran obres literàries vinculades a la Costa Brava, la seva gent, la seva cultura i els seus paisatges. També s'ha previst editar dos audiovisuals i crear una ruta pels llocs clau de la zona i un menú gastronòmic.